

РОЗДІЛ 7. АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС; ФІНАНСОВЕ ПРАВО; ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

УДК 342.951.07:373.5.012/.014](477)(043.3)
DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.87.3.1>

СТРАТЕГІЯ ВПРОВАДЖЕННЯ ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ЦИФРОВІЗАЦІЄЮ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ (ВРАХОВУЮЧИ МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД)

Жукова І.В.,
*кандидат наук з державного управління, доцент,
старший викладач кафедри публічного управління
і проектного менеджменту,
Державний заклад вищої освіти
«Університет менеджменту освіти»,
директор Видавничої групи «Наукові перспективи»
ORCID: 0000-0003-4927-0610*

Жукова І.В. Стратегія впровадження правового механізму управління цифровізацією в закладах загальної середньої освіти на регіональному рівні (враховуючи міжнародний досвід).

Визначено, що у реаліях сьогодення, у процесі глобалізації, інформатизації та діджиталізації освітнього простору, а, також, в умовах російської воєнної агресії, можна прослідкувати виникнення необхідності у розвитку ефективної системи нормативно-правового адміністрування сфери загальної середньої освіти на основі принципів освітньої послідовності та системності регуляторів процесу управління зазначеною сферою у структурі освітнього процесу.

Обґрунтовано, що для теоретико-методологічного обґрунтування публічного адміністрування у сфері загальної середньої освіти та утворення нових правових аспектів його формування та реалізації в Україні актуальним є питання розробки Стратегії впровадження правового механізму управління цифровізацією в закладах загальної середньої освіти на регіональному рівні (враховуючи міжнародний досвід).

Доведено, що затребуваність Стратегії впровадження правового механізму управління цифровізацією в закладах загальної середньої освіти на регіональному рівні (враховуючи міжнародний досвід) детермінована, насамперед, необхідністю створення нормативного підґрунтя для ефективного впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у процес державного управління освітою на основі нормативного елементу.

Систематизовано, що основною метою розроблення Стратегії є формування дієвого правового механізму регулювання процесів цифровізації у сфері загальної середньої освіти на регіональному рівні шляхом: створення гармонізованої нормативно-правової бази на засадах відповідності національним та міжнародним стандартам, сприяння уніфікації цифрового освітнього середовища та забезпечення ефективного використання інформаційно-комунікаційних технологій як у навчальному процесі, так і в управлінні системою освіти, інтегральною складовою якої є загальна середня освіта.

Відмічено, що основними завданнями формування Стратегії впровадження правового механізму управління цифровізацією в закладах загальної середньої освіти на регіональному рівні (враховуючи міжнародний досвід) є: розробка та вдосконалення нормативно-правової бази; модернізація цифрової інфраструктури; розвиток цифрової компетентності науково-педагогічних працівників та працівників інституційної сфери галузі загальної середньої освіти; ініціалізація єдиної інформаційної системи управління сферою освіти, включно зі сферою загальної середньої

освіти; реалізація принципів кібербезпеки та захисту персональних даних та інформації; впровадження стандартів моніторингу, контролю та нагляду за тенденціями освітньої цифровізації, зокрема, у галузі загальної середньої освіти.

Ключові слова. Стратегія впровадження правового механізму управління цифровізацією в закладах загальної середньої освіти на регіональному рівні (враховуючи міжнародний досвід), розвиток цифрових технологій, трансформація освітніх підходів, кібербезпека, захист персональних даних та інформації, штучний інтелект.

Zhukova I.V. Strategy for implementing a legal mechanism for managing digitalization in secondary education institutions at the regional level (taking into account international experience).

It has been determined that in today's realities, in the process of globalization, informatization and digitalization of the educational space, as well as in the conditions of Russian military aggression, it is possible to trace the emergence of the need to develop an effective system of regulatory and legal administration of the sphere of secondary education based on the principles of educational consistency and systematicity of regulators of the process of managing the specified sphere in the structure of the educational process. It is substantiated that for the theoretical and methodological substantiation of public administration in the sphere of secondary education and scientific and applied developments on reforming existing and creating new legal aspects of its formation and implementation in Ukraine, the issue of developing a Strategy for implementing a legal mechanism for managing digitalization in secondary education institutions at the regional level (taking into account international experience) is relevant.

It is proven that the demand for the Strategy for the implementation of a legal mechanism for managing digitalization in general secondary education institutions at the regional level (taking into account international experience) is determined, first of all, by the need to create a regulatory basis for the effective implementation of information and communication technologies in the process of state education management based on a regulatory element.

It is systematized that the main goal of developing the Strategy is to form an effective legal mechanism for regulating digitalization processes in the field of general secondary education at the regional level. To implement this goal, it is necessary to: create a harmonized regulatory framework on the basis of compliance with national and international standards, promote the unification of the digital educational environment, and ensure the effective use of information and communication technologies both in the educational process and in managing the education system, of which general secondary education is an integral part.

It is noted that the main tasks of forming the Strategy for the implementation of the legal mechanism for managing digitalization in general secondary education institutions at the regional level (taking into account international experience) are: development and improvement of the regulatory framework; modernization of digital infrastructure; development of digital competence of scientific and pedagogical workers and employees of the institutional sphere of the general secondary education sector; initialization of a unified information system for managing the education sector, including the general secondary education sector; implementation of the principles of cybersecurity and protection of personal data and information; implementation of standards for monitoring, control and supervision of educational digitalization trends, in particular, in the field of general secondary education.

Key words. Strategy for the implementation of the legal mechanism for managing digitalization in general secondary education institutions at the regional level (taking into account international experience), development of digital technologies, transformation of educational approaches, cybersecurity, protection of personal data and information.

Постановка проблеми. Застосовність, актуальність та затребуваність Стратегії впровадження правового механізму управління цифровізацією в закладах загальної середньої освіти на регіональному рівні (враховуючи міжнародний досвід) детермінована, насамперед, необхідністю створення нормативного підґрунтя для ефективного впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у процес державного управління освітою на основі нормативного елементу. Відтак, даний стратегічний Документ повинен забезпечити та реалізувати:

1) оптимізацію нормативно-правового забезпечення функціонування цифрового освітнього простору на регіональному рівні;

2) встановлення нормативних стандартів для електронного документообігу та удосконалення процесів ухвалення управлінських рішень у сфері освіти;

3) забезпечення широкого доступу до цифрових освітніх платформ та впровадження уніфікованої інформаційної системи в сфері освіти;

4) зміцнення механізмів захисту персональної інформації учнів, викладачів та адміністрації, в цифровому просторі;

5) оптимізація інструментів державного нагляду та оцінювання результативності цифрових трансформацій в освітньому секторі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблем нормативно-правового адміністрування сфери загальної середньої освіти присвячено роботи відомих вчених: Н. Біденка, О. Ляшенко, К. Кришинець-Андрялошій, Л. Березівської, Н. Усенко, М. Гагаріна, К. Єгорової та ін. Проведений аналіз наукових позицій щодо сутності правових аспектів публічного адміністрування у сфері загальної середньої освіти як індивідуально-освітнього та індивідуально-соціального конструктів обґрунтовує потребу групування наведених дослідницьких напрацювань у даній сфері шляхом розробки Стратегії впровадження правового механізму управління цифровізацією в закладах загальної середньої освіти на регіональному рівні (враховуючи міжнародний досвід).

Метою статті є виклад власної Стратегії впровадження правового механізму управління цифровізацією в закладах загальної середньої освіти на регіональному рівні (враховуючи міжнародний досвід).

Виклад основного матеріалу. Отже, враховуючи усе вищезазначене, нижче пропонуємо проаналізувати Стратегію впровадження правового механізму управління цифровізацією в закладах загальної середньої освіти на регіональному рівні (враховуючи міжнародний досвід).

Цифрова трансформація освітньої галузі та, зокрема, галузі загальної середньої освіти виступає одним із ключових напрямів розвитку державного управління, оскільки, сприяє підвищенню якості навчального процесу, забезпеченню рівноправного доступу до інноваційних технологій та вдосконаленню управлінських механізмів у закладах загальної середньої освіти). У контексті децентралізації, особливого значення набуває створення дієвого правового інструментарію для регулювання цифровізації освіти, на регіональному рівні, кінцевою метою та сутнісним завданням якого можна вважати адаптацію загальнонаціональних реформ до унікальних потреб та особливостей окремих територіальних громад.

Нормативно-правовою основою створення Стратегії впровадження правового механізму управління цифровізацією в закладах загальної середньої освіти на регіональному рівні (враховуючи міжнародний досвід), в реаліях державотворчого розвитку України, доцільно визначити: Основний закон – Конституцію України [1], Закон України «Про освіту» № 2145-VIII [2], Закон України «Про повну загальну середню освіту» № 463-IX [3], Закон України «Про ліцензування видів господарської діяльності» № 222-VIII [4], що встановлює порядок ліцензування освітньої галузі і, а, також, Постанову Кабінету Міністрів України «Питання Міністерства цифрової трансформації» № 856 від 18.09.2019 р. [5], що, власне, виступає предметним регулятором особливостей впровадження цифровізації у поле публічного управління, зокрема, та важливих сфер життєдіяльності Української держави, загалом.

Потрібно, однак, зазначити, що кластер загальної середньої освіти в Україні потребує удосконалення, в розрізі, зокрема, євроінтеграційного поступу та руху держави до демократизації соціально-суспільних процесів.

Таким чином, серед основних чинників, що перешкоджають повноцінному, ефективному та всеохопному впровадженню правового механізму управління цифровізацією в закладах загальної середньої освіти на регіональному рівні із урахуванням міжнародного досвіду в Україні, в умовах трансформаційних реалій сьогодення, насамперед, необхідно називати :

- недостатність нормативно-правової бази цифровізації освіти на регіональному рівні;
- нерівномірність доступу до цифрових ресурсів та інформаційної інфраструктури;
- відсутність єдиної інформаційної системи для управління освітою на регіональному рівні;
- недостатність рівня цифрових компетентностей серед науково-педагогічних працівників та представників інституційного (публічно-управлінського) кластера;
- наявність проблематики кібербезпеки та захисту персональних даних у галузі освіти та галузі загальної середньої освіти, зокрема ;
- недосконалість механізмів державного контролю за цифровими трансформаціями в освіті;
- відсутність стабільного фінансування цифрових ініціатив та ін.

Впровадження правового механізму управління цифровізацією в загальній середній освіті на регіональному рівні потребує системного підходу, що враховує міжнародний досвід та національні особливості.

Передусім, необхідно розробити єдину нормативно-правову базу, що забезпечить узгодженість державних та місцевих ініціатив, стандартизує цифровий документообіг і регламентує інтеграцію інформаційних систем. Це створить умови для ефективного управління освітнім середовищем та уніфікованого підходу до цифрових процесів у закладах освіти.

Ключовим елементом є розвиток цифрової інфраструктури, що включає доступ до високошвидкісного інтернету, модернізацію технічного забезпечення та впровадження електронних освітніх ресурсів. Це сприятиме рівному доступу всіх учасників освітнього процесу до цифрових технологій.

Автоматизація управлінських процесів через єдину інформаційну систему дозволить підвищити ефективність адміністрування, забезпечити оперативний моніторинг освітніх показників та підвищити прозорість ухвалення рішень. Водночас, важливим завданням є підвищення рівня цифрової компетентності педагогів та управлінців, що потребує системної професійної підготовки та перепідготовки кадрів.

Значну увагу слід приділити питанням захисту персональних даних та кібербезпеки. Впровадження сучасних методів шифрування, аутентифікації та контролю доступу дозволить мінімізувати ризики витоку інформації та забезпечити безпечне використання цифрових технологій.

Моніторинг ефективності цифрових реформ є необхідним для коригування стратегії, відповідно до реальних викликів. Система оцінювання має включати аналіз впливу цифровізації на освітній процес та ефективність управлінських рішень.

Фінансове забезпечення ініціатив є вирішальним фактором їх реалізації. Сталість цифрових трансформацій можлива лише за умов комплексного фінансування, що включає державні, регіональні та міжнародні програми підтримки.

Таким чином, реалізація ефективного правового механізму цифровізації освіти на регіональному рівні потребує комплексного підходу, що поєднуватиме нормативні, технологічні та управлінські аспекти, забезпечуючи сталий розвиток освітньої сфери, в умовах цифрової трансформації.

Крім цього, питання впровадження правового механізму управління цифровізацією в закладах загальної середньої освіти на регіональному рівні у контексті використання у даному процесі міжнародного досвіду має екзистенційною причиною декілька, незалежних один від одного, проте сутнісно поєднаних та впорядкованих причин (соціальних, політичних та юридичних, відповідно).

Здобуття Україною незалежності у 1991 р. ознаменувало необхідність: становлення державних, соціальних та освітніх інститутів задля забезпечення цілей розвитку Української держави та Української нації, реалізації публічно-управлінськими і правовими інституціями права громадян на освіту, подальше перепрофілювання власного потенціалу знань в економічний потенціал («економіка знань») та гідну реалізацію власних фахових знань, умінь та навичок у процесі працевлаштування.

Демократичні видозміни Української держави та перехід від тоталітарного минулого до стандартів владно-суспільної взаємодії сьогодення, що лейтмотивом окреслюють процеси управлінського та суспільного становлення, у контексті впровадження правового механізму управління цифровізацією в закладах загальної середньої освіти на регіональному рівні, у контексті використання у даному процесі міжнародного досвіду, в свою чергу, наділені позитивними та негативними відмітними рисами.

У першу чергу, у даному контексті необхідно говорити про наявність, до певного періоду часу, розриву між інтенціями Української держави щодо створення гласного, прозорого та ефективного публічного адміністрування із використанням інформаційно-комунікаційних технологій та безпосередніми засобами впровадження таких технологічних рішень та конструкцій. Так, Міністерство цифрової трансформації України як орган, що, де-факто, реалізує державну політику у галузі створення цифрової держави, було створено у вересні 2019 р. відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України «Питання Міністерства цифрової трансформації» № 856 від 18.09.2019 р. [5].

Це спричинило прецедент певного відставання реалій процесу цифровізації та створення цифрової держави від ідеальної моделі використання цифровізаційних механізмів, що повинні були торкнутися усіх, включно зі сферою освіти та сферою загальної середньої освіти, контекстів публічного адміністрування та правового забезпечення.

Окрім власне галузевого питання проблеми впровадження правового механізму управління цифровізацією в закладах загальної середньої освіти на регіональному рівні у контексті використання у даному процесі міжнародного досвіду, про яке було зазначено вище, зазначений процес в Україні значно ускладнювався і відсутністю галузевої нормативної бази відповідно предмета регулювання.

Так, Закон України «Про повну загальну середню освіту» № 463-IX [3], предметом регулювання котрого є власне сфера загальної середньої освіти в Україні, отримав першу редакцію 16.01.2020 р. Відповідно, аспект інтеграції механізмів цифровізації в галузі, що не мала нормативного врегулювання та спрямовувалася/координувалася за аналогово-правовим підходом, згідно положень Закону України «Про освіту» № 2145-VIII [2], протягом відмітного періоду часу видавався процедурно неможливим.

Заключним складником, що сформував проблему впровадження правового механізму управління цифровізацією в закладах загальної середньої освіти на регіональному рівні у контексті використання у даному процесі міжнародного досвіду у сучасному вигляді, стала цифровізація регіонального публічного управління у сфері освіти в Україні (місцеве самоврядування, територіальні громади). Так, відповідний нормативно-правовий базис – Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» № 280/97-ВР [6] досі не стандартизує порядок використання інформаційно-комунікаційних технологій та засобів цифровізації в освітній галузі та, загалом, не розглядає сферу освіти як пріоритет локальної публічної політики та процесів нормативного забезпечення.

Сукупність вищеописаної проблематики створює необхідність розробки та конкретизованої інтеграції Стратегії впровадження правового механізму управління цифровізацією в закладах загальної середньої освіти на регіональному рівні із урахуванням міжнародного досвіду.

Таким чином, основною метою розроблення Стратегії є формування дієвого правового механізму регулювання процесів цифровізації у сфері загальної середньої освіти на регіональному рівні. Для реалізації зазначеної мети необхідним видається: створення гармонізованої нормативно-правової бази на засадах відповідності національним та міжнародним стандартам, сприяння уніфікації цифрового освітнього середовища та забезпечення ефективного використання інформаційно-комунікаційних технологій як у навчальному процесі, так і в управлінні системою освіти, інтегральною складовою якої є загальна середня освіта.

Запропонована Стратегія орієнтована на комплексний розвиток цифрової інфраструктури, інтеграцію передових технологічних рішень у сферу освіти, оптимізацію адміністративних та управлінських процедур, а, також, на формування високого рівня цифрової компетентності педагогічних працівників, управлінців та інших учасників освітнього процесу.

Її реалізація сприятиме підвищенню доступності та якості освітніх послуг, забезпеченню безперервного розвитку цифрового освітнього середовища та ефективному впровадженню правових механізмів, що регулюють цифрову трансформацію освіти в умовах регіонального управління.

Основними передумовами формування Стратегії впровадження правового механізму управління цифровізацією в закладах загальної середньої освіти на регіональному рівні (враховуючи міжнародний досвід) є :

- нерівномірний розвиток цифрової інфраструктури. На цьому етапі, можуть використовуватися стандарти цифрового освітнього середовища, що допоможуть подолати відмінності у рівні технічного забезпечення шкіл різних регіонів та відсутність стабільного доступу до якісного інтернет-зв'язку у віддалених населених пунктах;
- необхідність подолання проблеми фрагментарності нормативно-правової бази;
- проблеми із захистом персональних даних та кібербезпекою, що включають в себе низький рівень правового регулювання кібербезпеки в освітньому середовищі та відсутність єдиних стандартів безпечного зберігання та передачі персональних даних, створюючи необхідність запровадження освітніх інновацій;
- незадовільний рівень інтеграції інформаційних систем та платформ в сферу загальної середньої освіти, що знаходить прояв у застосуванні розрізнених цифрових ресурсів без їхньої взаємної інтеграції та відсутності єдиного інформаційного простору для обміну даними між закладами освіти та органами управління в Україні, включно із тими, до предметного кола компетенції котрих належить правове регулювання галузі загальної середньої освіти.

Формування Стратегії впровадження правового механізму управління цифровізацією загальної середньої освіти на регіональному рівні передбачає розробку комплексної системи заходів, спрямованих на вдосконалення нормативно-правового забезпечення, розвиток цифрової інфра-

структури, оптимізацію управлінських процесів та підвищення цифрової компетентності учасників освітнього середовища. Кожен із цих аспектів покликаний не лише усунути існуючі бар'єри, а й створити сприятливі умови для інтеграції сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у діяльність закладів освіти. Усі запропоновані заходи мають відповідати загальнонаціональним пріоритетам освітньої політики та міжнародним стандартам цифрового розвитку, а їх взаємопов'язане впровадження забезпечить цілісну та ефективну реалізацію цифрових трансформацій у регіональному освітньому просторі.

Основними завданнями формування Стратегії впровадження правового механізму управління цифровізацією в закладах загальної середньої освіти на регіональному рівні (враховуючи міжнародний досвід) можна визначити :

- розробку та вдосконалення нормативно-правової бази;
- модернізацію цифрової інфраструктури;
- розвиток цифрової компетентності науково-педагогічних працівників та працівників інституційної сфери галузі загальної середньої освіти;
- ініціалізація єдиної інформаційної системи управління сферою освіти, включно зі сферою загальної середньої освіти;
- реалізацію принципів кібербезпеки та захисту персональних даних та інформації;
- впровадження стандартів моніторингу, контролю та нагляду за тенденціями освітньої цифровізації, зокрема, у галузі загальної середньої освіти.

Висновки. Таким чином, у статті представлено Стратегію впровадження правового механізму управління цифровізацією в закладах загальної середньої освіти на регіональному рівні, що враховує міжнародний досвід.

До ключових аспектів останньої належать такі кластери, як формування єдиного нормативно-правового середовища цифровізації освіти, розвиток цифрової інфраструктури та інформаційних систем, підвищення цифрової компетентності учасників освітнього процесу та забезпечення кібербезпеки останніх. Пропозиції щодо інтеграції зазначених підходів до позитивної трансформації процесів у сфері загальної середньої освіти також передбачають вдосконалення нормативної бази та впровадження стандартів моніторингу, контролю та нагляду за тенденціями освітньої цифровізації, що має на меті наближення освітнього процесу у закладах загальної середньої освіти в Україні до європейських стандартів.

Запропоновані заходи в межах Стратегії не є вичерпними, оскільки, динамічний розвиток цифрових технологій, зміни у нормативно-правовій базі та трансформація освітніх підходів вимагають постійного оновлення та адаптації. З огляду на швидке впровадження інновацій та появу нових цифрових рішень, стратегія повинна залишатися гнучкою та здатною до коригування відповідно до актуальних викликів і міжнародного досвіду у сфері цифрової освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України № 254к/96-ВР від 28.06.1996 р. (ред. від 01.01.2020 р.). *Відомості Верховної Ради*. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
2. Закон України «Про освіту» № 2145-VIII від 05.09.2017 р. (ред. від 27.06.2024 р.). *Відомості Верховної Ради*. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
3. Закон України «Про повну загальну середню освіту» № 463-IX від 16.01.2020 р. (ред. від 24.03.2024 р.). *Відомості Верховної Ради*. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>.
4. Закон України «Про ліцензування видів господарської діяльності» № 222-VIII від 02.03.2015 р. (поточна ред. від 02.09.2024 р.). *Відомості Верховної Ради*. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/222-19#Text>.
5. Постанова КМУ № 856 від 18.09.2019 р. Питання Міністерства цифрової трансформації (поточна ред. від 01.06.2024 р.). *Відомості Верховної Ради*. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/856-2019-%D0%BF#Text>.
6. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» № 280/97-ВР від 21.05.1997 р. (поточна ред. від 21.09.2024 р.). *Відомості Верховної Ради*. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>.